

IZPOD PULTA

Iztok Saksida

UNIVERZITETNI SALTO MORTALE

Proračun je sprejet, znanost in šolstvo pa lahko gresta — v Ricmane suhe žemlje ribat! Na prvi pogled bi češkemu pokopavanju znanosti, ki ga je pred mesecem načel J. Svitek (Izpod pulta 2, Katedra, Marec 1991) lahko pritaknili slovenski beg pred tem, da bi se kdajkoli resno vključili v mednarodni krog menjav — zlasti besed, ki imajo danes na trgu najvišjo ceno.

Če pogledamo na splošno, potlej je res tako, in je konec koncev problem samo v tem, da se »usodne politične napake«, ki jih stori mo na začetku, ko se politična razmerja šele vzpostavljajo, navadno vgradijo v državne temelje in postanejo samoumevna, nujna prvina političnega vsakdanjika. Dilema »vojska ali razvoj« je v bistvu zavajajoča; konec koncev gre samo za zamegljevanje, odvratanje pozornosti od neke druge, bolj temeljne dileme: samodejni in pravzaprav budalasti politični refleksi se bo odločil za vojsko kot naravno ustanovo vsake, še tako zanikrne države; za predlog političnega projekta regionalnega vključevanja v ZDE (Združene države Evrope), podprt z demilitarizacijsko ponudbo »vojaško svobodnih območij«, bi bil potreben državljanski pogum in vsaj osnovno strateško in diplomatsko znanje. Razvoj je prav tako zavajajoč. Kaj pa naj z njim počnemo, če nimamo nobene resne ocene, iz katere bi bilo razvidno vsaj to, kaj se spleča razvijati in čemu se da brez škode odpovedati. Skrbno pretehtana ponudba tedaj, in ne nekakšen megleni razvoj, ki se vzdržuje na slaboumnem preštevovanju »pridnih, delovnih slovenskih rok«.

Refleks visokega šolstva na politično topoumje zadnjega leta je slejkoprej še topoumnejši od njegovih političnih partnerjev in nasprotnikov. Njegovo trdoglavo stopicanje in

mencanje na mestu še najbolj spominja na kakšen cenen prizor iz slabe eksistencialistične žaloigre. Njegovo geslo: Preživetje, to sem jaz! Šolsko ministrstvo, ki ima visoko šolstvo v zakupu, je od prejšnje ISS podedovalo scenarij, po katerem je visoko šolstvo potisnjeno na šolski rob, proti raziskovalnemu sekretariatu, politično manevriranje pa ga je vnaprej oropalo za vsako razumno osnovo, na kateri bi njegovi deli prišli do praga sporazumevanja, vsaj do točke, na kateri bi si visoke šole v kših rekle svoj **nein** in se ozrle za bolj propulzivnimi in manj obremenjenimi organizacijskimi modeli. Na vprašanje, češ, ali ne bi kazalo univerze razbijati, ta že vnaprej lahko pokaže le svoj razbiti nos! Tako univerzo kvečjemu zapustiš, saj ni več kaj razbiti; s tem hočem reči samo to, da je njeno razbijanje še najbolj podobno mlatenju prazne slame.

A za vse to je zdajle še prezgodaj; za zdaj bi od ljubljanske univerze pričakovali vsaj to, da neha z razkazovanjem svojih raztrganih cap: ko bi ji bilo kaj do kvalitetne visokošolske ponudbe, bi jo lahko že zdavnaj oblikovala — tako pa je njena zgodovina, vsaj v zadnji petletki, žalostna podoba zapravljenih priložnosti.

Ko je zadnjih nekaj let šlo za to, da si visoko šolstvo v RS priredi novo zakonodajo, je bilo brž videti, kako zelo si ljubljanska univerza želi ohraniti monopolni položaj. Ta je bil po eni strani utemeljen na tradiciji, po drugi na nacionalnem pomenu, ki si ga je univerza uspela kupiti, in po tretji na populacijski podmeni, češ da tako majhna etnija, kot je slovenska, zares ne rabi več kot ene univerze. Pri tem seveda nikogar ni motilo dejstvo, da je ozemlje, ki ga RS pokriva, etnično heterogeno, in da utegnejo imeti podobne zahteve z enako utemeljitvijo vsaj še Italijani, Madžari in delavski (srbsko in hrvaško govoreči) imi-

granti. Ko se je ustanovljala in ustanovila mariborska univerza, je šel po zlu tretji argument in se je zamajal drugi — ne toliko zato, ker bi mariborska univerza tako kot ljubljanska pretendirala na nacionalni pomen svojega početja, pač pa je bilo zaradi nje dosti lažje sprevideti kratkovidnost nacionalnega zastavljanja katerekoli od akademskih in znanstvenih disciplin. Prvi argument je pri tem seveda obruben, kolikor nikoli ni nujno, da bi bila kontinuiteta ali razmah te ali one dejavnosti ozko povezana z eno ustanovo.

Nobene naravne predprave ni tedaj, ki bi ljubljansko univerzo pri njenem »osrednjem« pomenu, kakršnega si pripisuje, neposredno podpirala. Krčevitost njenega upiranja čemurkoli, kar bi njen položaj morebiti ogrozilo, kaže, da ji je to, če ne drugače vsaj tako, da niti ne ve, kaj počne, presneto jasno. Pri tem brezglavem početju se je v kratkem oprijela dveh zvičaj, ki se seveda dopolnjujeta. Po eni strani je mariborsko univerzo napravila za svojo poglavitno sovražnico, po drugi pa skuša vnaprej onemogočiti vsak poskus, iz katerega bi izhajala bolj raznolika in manj obremenjena visokošolska ponudba. Pri prvem, sovražstvu do mariborske univerze, gre najprej za to, da jo skuša ohraniti v podrejenem položaju, in potlej za to, da izkorišča prednosti, ki jih dobiva od bližine vladnih ustanov. Ko gre za distribucijo finančnih sredstev in privilegijev, povezanih z visokim šolanjem, je kar se da pomembno, če za ključnimi komisijskimi in svetovalnimi funkcijami v vladnih telesih, tja do ministrov, stoji ljubljanska univerza! Pri drugem, tem, da skuša prikazovati univerzitetni prostor kot nekaj dokončnega in definitivnega, si je za strategem izbrala oviranje izdelave razumnega predloga univerzitetnega zakona. O tem sicer kdaj kasneje, dodal bi samo to, da je bila ena od značilnih in splošnih potez pri tem postavljanju ovir slepomišenje na ravni najbolj temeljne zakonske regulacije,

na koga naj se zakon nanaša: Na Univerzo ali na univerze, ali pa na visoko šolstvo, v okviru katerega so univerze samo eden od dejavnikov visokošolskega poučevanja.

Kakšno bi bilo ob takem, po pričakovanjih, najbolj ustrezno in produktivno reagiranje? Univerza naj segnje ali pa požre samo sebe! To zna in tega ji ni treba predpisovati, pa še razmeroma poceni je, če se njen vek tako izteče. V prenesenem, političnem pomenu besede, je seveda še bolj ceneno to, da ljubljanska univerza ne more sprevideti svojega dolgoročno bistveno slabšega položaja od mariborske univerze ali katerekoli visokošolske ustanove, ki se bo, bržčas kmalu, ustanovila. Pri tem pa je v razmerah, v katerih smo se po svoji vesti znašli, videti takšno umiranje tako zelo samoumevno — če ni sredstev niti za preživetje, kako bodo potem za univerzo, še posebej, če jo pustimo tam, kjer je samo odvečni privesek osnovne in srednje šole na plečih izobraževalnega ministrstva. In ker univerza ni pripravljena na nobeno resno in odločno politično početje v svoj prid, se da njeno neodločnost in politično nemoč izkoristiti na drugem koncu: če jo izključimo iz raziskovanja ali jo v njem pustimo samo pogojno, smo jo prenesli okrog za njen najvitalnejši del, za njeno edino možnost, da zahteva zase več kot denimo srednja šola — spodnesli smo jo tam, kjer bi se morebiti le lahko vključevala v mednarodno menjavo znanj. Ker proti temu ne more ponuditi ničesar drugega, kot nepregledno in organizacijsko nepovezano prgišče vase zagledanih in med seboj sprtih disciplin, je takšno pričakovanje, namreč razmeroma nagel razkroj, stvar določene politične pragmatike in nič več. Zato je morebiti ta hip zahteva po ustanavljanju novih visokih šol in novih privatnih in državnih univerz še videti nemogoča in s stališča ljubljanske univerze neverjetna — a je vendarle to, ko gre za visoko šolanje in ne več za ohranjanje ustanove, ki je samo sebe preživela, tudi edino resno in realistično početje.

Iz fotodokumentacije Darka Golje

1. del
(predavanje v KUD-u France
Prešeren, 19. 2. 1991)

ŠOLA V GRMOVJU

Danes bom, tako kot predlanskim v tem istem prostoru, ko sem predaval o valovitih črtah, govoril o stvarih, ki zadevajo najsplošnejša razmerja med pisavo in šolo. Takrat sem izhajal iz kolonialnih anekdot o tem, kako pisava čudežno učinkuje na divjake, ki jih je Bog prikrajšal za ta imenitni dar, nato sem se lotil Lévi-Straussovih tirad na rovaš pisave in pokazal, kako je Lévi-Strauss grdo prevaril pisanja željenega nambikvarskega poglavarja, končal pa sem s Karen Blixen. Karen Blixen so v njeno šolo radi hodili, saj so kot bistro ljudstvo hitro uvideli, da je na šoli najbolj privlačen njen skriti curriculum. Starci pa so bili do te šole nezaupljivi, saj so takoj uganili, da šola subvertira načelo starostnih razredov, na katerem je temeljila kikujaska družbena organizacija, in s tem resno ogroža njihovo oblast nad mladeniči in posest nad ženskami.

Subsaharska Afrika je za sociologijo in antropologijo šolanja več kot hvaležno področje, saj nudi zelo pestro paleto situacij, v katerih se je znašla evropska kolonialna šola. Na tem področju je kolonializem naletel na vsaj dva tipa situacij, ki sta za proučevanja učinkovanja šole v oralnih kulturah izjemno važna: 1) na relativno kompleksne družbe, ki so bile ob prihodu kolonizatorjev organizirane v države in so bile, čeprav oralne, še dolga stoletja v bolj ali manj posrednem stiku s pisavo; 2) na družbe, organizirane po starostnih razredih. Starostni razredi so za ta proučevanja tako zanimivi zato, ker so s šolo konstitutivno nezdružljivi, vrh tega pa so afriški starostni razredi kot nekakšen pendant sodobnih evropskih starostnih stopenj, kakršne producirajo šolski razredi, resnična skušnjava za antropolog izobraževanja, mladinskega sociologa in še koga drugega. Afrika je za omenjene študije zanimiva tudi zato, ker je šolanje v Afriki visoko cenjeno. Po spletu raznih okoliščin je bila Afrika pred desetletji nekakšen preskusni teren za šolske eksperimente, ki jih je navdihovala kulturnorelativistična fikcija tribalne šole, vse dokler niso antropologi in pedagogi od prizadetih dobili jasnega odgovora, da tribalne šole ne marajo.

Afriška »lakota« po evropski šoli seveda odpira vrsto vprašanj, ki pa sociologov izobraževanja ne vznemirjajo kaj preveč. Furetovo in Dzoufovo tezo o povpraševanju družin po izobrazbi kot predhodnem pogoju uspeha šole v zahodni Evropi bi bilo brez dvoma koristno soočiti s tem nenadnim afriškim povpraševanjem, ki ni imelo nobene poprejšnje opore v družinah. V Evropi sta se šola in družina več stoletij tako rekoč prilagajali druga na drugo. Po eni strani so šolniki oziroma ideologi šolske vzgoje karali družine, češ da se premalo brigajo za šolska vzgojna prizadevanja ali da jih celo sabotirajo (kot značilen zgled lahko omenimo kritike šolskih počitnic), po drugi strani pa so družine oziroma njihovi zastopniki prav tako kritizirale vzgojno škodljivost šol (npr. dolgotrajne kritike latinskih kolegijev, s katerimi je tesno povezana konstitucija novoveške pedagogike). Šola se je v Evropi uveljavljala postopno, v različnih družbenih razredih in različnih krajih sicer z različnimi ritmi in medsebojnimi časovnimi zamiki, vendar v osnovi vzporedno z evolucijo družine. Dostikrat je nastopala kot tekmeč družina, a družini ni nikdar odvzela kredibilnosti njene tradicionalne vzgoje, nikdar ni uspela abruptno ogroziti njene identitete, kakor se je to zgodilo v Afriki, kjer je šola bila dejavnik akulturacije.

Kot dokaz za tezo, da se šola, pisava, knjiga za korenini le, če že obstaja neka podlaga (neki minimum pisne kulture, neko že obstoječe povpraševanje), Francozi radi navedejo historično anekdoto s Tahitija z začetka 19. stoletja, ki pripoveduje, da so bila opismenjevalna prizadevanja misijonarjev najprej brezplodna. Ko se je kralj spreobrnil v krščansko vero in se naučil brati in pisati, pa so mu domorodci entuziastično sledili. Ko je bilo ljubezni med kraljem in misijonarji konec, so se Tahitčani vrnili k oralni kulturi. S tem zgledom je seveda mogoče tudi goljufati, saj je čisto epizodičen in ne pove nič o tem, kaj se je zgodilo pozneje, ko so Tahitčani tako kot vsi drugi izbrali pot modernizacije. V Afriki, če lahko govorimo tako na splošno, je bila izbira evropeizacije dokaj hitra in močna, kar sicer ne pomeni, da pri tem ni bilo odporov in regresij. Ta izbira je lahko v določenih pogojih predvsem sprejetje evangelija, toda tudi modalitete pokristjanjenja se v odnosu do pisave lahko dokaj razlikujejo. V Afriki bi najbrž težko našli kaj podobnega tahitski anekdoti, čeprav ni nobenega dvoma o tem, da je usvajanje pisave v Afriki tako kot povsod drugod potekalo v splošnih okvirih oralne kulture in pri tem proizvajalo zanimive paradokse.

Lévi-Strauss je trdil, da je prvotna funkcija pisave ta, da olajša zasužnjevanje, in da so njeni prvi učinki »sociološki, ne intelektualni«. Vpeljava pisave po Lévi-Straussu ne proizvede nobenih intelektualnih transformacij; v neolitiku je bila iznajdba pisave posledica, ne pa vzrok neolitike revolucije. Edino, s čimer je pisava vedno šla skupaj, je po Lévi-Straussu kreacija mest in držav, s tem pa tudi kast oziroma razredov. Lévi-Strauss ob tem nikoli ne navaja afriških zgledov, kar ni nič čudnega, saj stare afriške države rabijo za osnovni argument proti teoriji o neločljivi povezanosti vpeljave pisave in tvorbe držav. V Afriki zlahka najdemo zglede, ki spodbijajo rousseaujevsko ali lévi Straussovo tezo o inherentni dominancijski funkciji pisave, denimo zglede, ki opozarjajo, da je opozicija oralnega in skripturalnega medija za dominancijsko funkcijo nepertinentna. Tak zgled je pokol pismenih v Ugandi leta 1886, ki ga je vodil nepismeni tiran Kabaka Mwanga. Ta zgled je očitno inverzen Lévi-Straussovi anekdoti o Nambikvarih, ki naj bi zapustili svojega poglavarja zato, ker se je vdal skušnjava pisave.

Žrtve Kabakovega masakra so bili tako misijonarji (takrat je za Angleže v Ugandi še veljalo, da se jih sme mirno pobijati) kakor domačini, ne nujno kristjani. Ob tem se kajpada postavi vprašanje, kaj je domačine motiviralo za branje, od kod so dobili moč, da so docela drugače kakor Tahitčani kljubovali vladarju. Furet in Ozouf sta za Tahitčane rekla, da prave funkcije pisave niso dojele; pisava je za njih ostala figura skrivnosti in stvar mode; kot tako so jo sprejeli in kot tako so jo opustili. S takim odgovorom si pri ugandskem zgledu očitno ne moremo prav nič pomagati. Najbolj prepričljiv se zdi odgovor, da jih je motiviralo krščanstvo kot religija knjige, vendar je tak odgovor zelo splošen in v precejšnji meri tавтоloški.

Nekateri pa so afriško lakoto po šolanju razlagali prav v tem smislu, da Afričani niso dojele prave — denimo razsvetljenske ali emancipativne — vrednosti šole. Na prvi pogled se zdijo take razlage trdne, saj bi pomislili, da v situaciji, kjer pride šola od zu-

naj, kot dejavnik akulturacije, čisteje izstopijo tiste sociološke funkcije šole, ki so pri nas videti bolj zamaskirane s tradicionalnimi avtonomističnimi ideologijami o šoli: stratifikacijska funkcija, dominancijska funkcija... Skratka, Afričani, neobremenjeni s humanistično in razsvetljensko dediščino, naj bi takoj uganili, da se prava resnica šole skriva v pridobitvi statusa in podobnih rečeh, torej v skitem šolskem curriculumu. Za sociologe izobraževanja, ki so jim te funkcije v veliko veselje, bi Afrika potemtakem lahko predstavljala klinično čisto sliko funkcioniranja šole — seveda s pogojem, da bi o Afriki kaj vedeli.

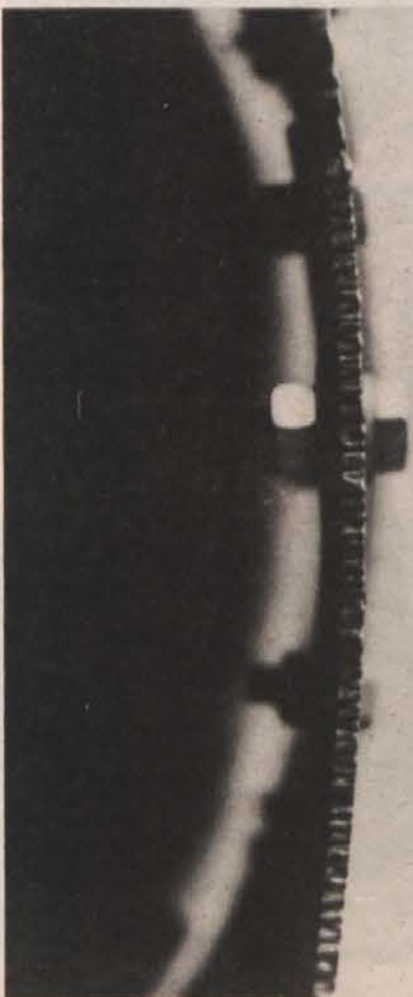
Če gremo po tej poti, se nam utegne hitro zgoditi, da pridemo do sklepa o skrajno instrumentalnem, nemara kar ciničnem odnosu do šole kot pravi resnici afriške lakote po šolanju. Tako sklepanje se seveda rado ujame z moraliziranjem o škodljivosti tega pojava in s fantazijami o potrebi po posebnih tribalnih šolah, ki bi ohranjale in razvijale plemenska izročila domačinov. V resnici pa dejstvo, da Afričani niso imeli humanističnih in razsvetljenskih tradicij, ki bi jim prikrivale in blažile stratifikacijsko učinkovanje šole, sploh ne pomeni, da so zato imeli neposreden, jasen uvid v sociološke funkcije šole. Afrika ni bila tabula rasa, na katero bi šola zapisala novo poglavje zgodovine, niti ni bila neki popolnoma drugačen svet, ki bi samo čakal na priložnost, da se evropeizira. Kakorkoli je po eni strani šola v Afriki skupaj z drugimi akulturacijskimi dejavniki povzročila hitre in globoke transformacije, je po drugi strani naletela na prakse in institucije ter na pričakovanja in zahteve, ki so jo v procesu prilagajanja tej novi stvarnosti prav tako spremenile. Za zgled bi omenil samo iniciacijske institucije, v katerih nezanemarljiv del antropologije vidi homologon evropske šole oziroma šole v pogojih oralne plemenske družbe, t. i. gozdno šolo. Znano je, da so v srečanju s šolo najkrajšo potegnile tribalne iniciacije, medtem ko so najbolj rezistentne na evropsko vzgojo tradicionalne prakse nege in vzgoje manjših otrok. To je razumljivo, saj so iniciacije sestavni del nekakšne obče tribalne ideologije, ki je v akulturacijski situaciji hitro izgubila kredibilnost in splahnela. Iniciacije so se zvečine obdržale samo tam, kjer so se nanje navezala nativistična in odporniška gibanja, ki so jih po izbojevanju neodvisnosti lahko povzdignila v nacionalno institucijo, drugod pa se je z njimi zgodilo to, kar se je tudi v Evropi zgodilo z nekaterimi nekdanjimi praksami: postale so domena folklorne ali otroštva — sveta otroštva, ki je, kot je dejal Aries, ropotarnica, v kateri odkrivamo arheološke sledove nedanjenih praks in običajev, zlasti v otroških igrah. (Tako pri Pitt-Riversu zvmemo, da otroško kolo, znano pod imenom **Ring a ring of Roses**, ki se konča z »atishoo! atishoo! we all fall down«, pri čemer se otroci vržejo na tla in kihajo, uprizarja veliko kugo iz leta 1665, ki je pomorila tri četrtine prebivalcev Londona.)

Navzlic neodpornosti iniciacijske ideologije pa se je, to poudarja Pierre Erny, obdržal iniciacijski duh, ki se po njegovem izraža predvsem v tem, da so vednosti in spretnosti obdane s skrivnostmi, da se jih posreduje le z oklevanjem, natančno odmerjeno in postopno, vselej seveda le za plačilo ali usluge. Temu duhu bi natančneje rekli mentaliteta, iniciacijska mentaliteta, in šola v Afriki se je srečala s to mentaliteto, h kateri, mimogrede, sodi tudi to, da

so plačevanje šolnine zdi samoumevna stvar. K njej pa sodi tudi to, da so v Dahomeju za otroka, ki je hodil v šolo, rekli, da »je videl luč«; vsaj Francozi so tako prevedli: »Il a vu la lumière«. Skratka, tudi če izhajamo iz tistih obrazlag motivov šolanja, ki jih ljubi sociologija izobraževanja, ne moremo mimo tega, da je šolanje poimenovano z iniciacijsko metaforo. Tu pa, če malce pomislimo, razdalja med Evropo in Afriko ni tako velika, saj tudi naše razsvetljenje ali prosvetljenje — Lumières po francosko — nosi sumljivo ime, ki nam da misliti na hermetično luč kakšnih rožnokrižarjev, prostozidarjev in podobnih razsvetljenskih lož, saj je že Lessingu prišlo na misel, da je meščanska družba morebiti samo poganjek prostozidarstva.

Afriške plemenske iniciacije so torej nekakšna vzporednica evropske šole tako iz evropskega kakor iz afriškega zornega kota. Evropska šola je neposredno trčila obnjo, saj zahteva zase prav tisti življenjski cikel subjektov, s katerim so razpalagali iniciacijski obredi. Iniciacijska ideologija se je ob srečanju s šolo hitro razkrojila, saj je šola za nezadovoljne mladeniče pomenila priložnost za zgodnejšo emancipacijo in sploh za prestop v drug način življenja, ne nazadnje pa je v nativnih predstavah lahko predstavljala tudi uvajanje v učinkovitejšo magijo. Iniciacijska mentaliteta je šola do neke mere razumela kot novo obliko iniciacije (ob tem se moramo otrestiti nepotrebnih religioznih konotacij) in jo kot takšno tudi sprejela, na evropski strani pa je po vsem sodeč tudi obstajala neka nuja, ki je starejše spekulacije in za njimi še dobršen del ameriških kulturnih antropologov silila v verovanje, da so iniciacijski obredi pravzaprav šola v grmovju oziroma da se v osrčju iniciacijskih taborišč dogaja prava pravcata šola s stalnimi prostori, posebnimi učitelji in standardnimi kurikuli.

Etnološka literatura, na katero se fikcija iniciacijskih šol najmočneje opira, je literatura iz Afrike, osrednje mesto in največja pozornost pa je v tej literaturi namenjena iniciacijam tipa **poro** iz zahodne Afrike (Sierra Leone, Liberia, Gvineja), ki jih je prakticalo več različnih plemen, med katerimi so najbolj znani Mendi in Senufi. To, da je **poro** kronski argument za tezo o gozdni šolah, sploh ni naključje. Poro je bil namreč v predkolonialnih časih zelo dolgotrajen, menda je trajal celih sedem let — kar pač že zadostuje za spodobno šolo. (Zagovorniki teze o iniciacijskih šolah so sistematično pozabljali, da je bil tako dolgotrajen zato, ker je bil povezan z institucijo starostnih razredov.) To pa niti ni edini razlog. Kompleksnost in izjemno dodelanost teh ritualov je mogoče treba povezati s tem, da so bile na teh ozemljih stare države, ki so Sahlinskih merilih brez dvoma sodijo v civilizacijo. Vrh tega so se prav v zahodni Afriki na koncu prejšnjega stoletja pojavili domači razsvetljenci, ki so poskušali zapisati svoj jezik z umetnimi zlogovnimi ali logografskimi pisavami. Najbolj znana izmed teh pisav je pisava Vaijev, ki je še danes živa, obstaja pa tudi pisava Mendov — se pravi plemena, ki je v antropološki literaturi najbolj znano po poru. Imamo torej trapasto situacijo, da plemo, ki naj bi prakticalo oralno iniciacijsko šolo najvišjega ranga, premore posameznike, ki obvladujejo in ljubosumno čuvajo neko obskurno pisavo — in sam bog ve, ali se ta pisava ni kdaj pojavila v curriculumu višjih stopenj iniciacije.

TEŽAVE Z ZGODOVINO — II TELEVIZIJSKO RAZMERJE

Dosedanji preudarek je pripeljal do tegale dramatičnega sklepa: lahko se zgodi, da en dodaten podatek zgodovinarja prisili, da opusti sicer pravilno hipotezo. Namen pričujočega pisanja, izdajmo ga že vnaprej, je zagovarjati tezo, da zgodovinarji sje ni lov na podatke, kakor si predstavlja popularno mnenje, da tudi ni povezovanje podatkov (dejev) v sinhronijo, intrige, kakor predlaga Paul Veyne (prispevek v zborniku **Vsi Tukididovi možje**, ur. Oto Luthar), da prvenstveni problem zgodovinarja potemtakem ni »pripoved«.

Najprej smo napadli ideologijo »zgodovinskega podatka«: vloga **presežnega podatka** je v tej luči posebej zanimiva, pa naj bo podatek dobesedno »presežen« — ali pa »negativno« presežen, tj. tisti, ki »manjka«. Pokazali smo:

1. Dodaten podatek lahko zgodovinarja napelje, da opusti sicer pravilno hipotezo; tako je bilo v naših različicah 4 in 3a (gl. prejšnjo prilogo »Izpod pulta« v **Katedri**).

2. Podatek, ki »manjka«, lahko zgodovinarja zapelje v napačno hipotezo (različica 2); ali pa ga, in to je pomembnejše, napelje k temu, da sprejme sicer pravilno hipotezo, a na podlagi ideološke mistifikacije, ki se je zgodila v zgodovini in ki bi morala biti predmet zgodovinarjeve obdelave, ne pa podlaga za njegove hipoteze. S posredovanjem »nekritično sprejete« ideološke mistifikacije tako zgodovinarjeva postane del svojega predmeta — nekakšno posmrtno nadaljevanje ideologije, ki naj bi jih proučevalo. In ker ima zgodovinarjeva navsezadnje opraviti **samo** z ideološkimi spomeniki — kako se ubraniti temu, da bi zgolj naprej razpredalo že davno minule ideologije, kako se ogniti nevarnosti, da bi zgodovinar bil samo kabinetni ideolog, ki bi **sine ira et studio** naivno povzemal tam, kjer je prav ta zgodovina, ki naj bi jo študiral, zaustavila njegove prednike? K tem skeptičnim mislim napeljujeta različici 3 in 4a.

Zdaj bomo napadli pojem zgodovinskega dejstva, o katerem naj bi zgodovinski podatek govoril. Vzeli bomo zgled iz Tukidida, četudi bi bil kakšen drug nemara bolj prepričljiv. Tukididov zgled ima tle prednosti: 1. ker gre za sintetično sodbo, je že vnaprej jasno, da je vprašanje **konstrukcija** »dejstva« in da ni mogoče predpostaviti še kakšne tretje (»realne«, dejstvene) ravni, kjer bi nemara to »dejstvo« (»velika nesreča, ki je zadela Grke«) dejstveno obstajalo; 2. Tukididova strategija je lepo razvidna in kaže, da je **topični ali retorični postopek** delovni način zgodovinarja; omogoča nam torej najmanj to, da prebijemo sedanjo fiksacijo historiografske epistemologije na naracijo; najprej bomo problem zgodovinarja iz omejitve na en del »govora«, na pripoved (**narratio, diegesis**), razširili na celotno področje retorike (glavne informacije o retoriki išči v: R. Barthes, **Retorika Starih — Elementi semiologije**, Studia humanitatis, Ljubljana

1990; o vlogi retorike v polju humanistike pa v spremni besedi k isti knjigi).

V 17. odstavku 2. knjige **Peloponeške vojne** Tukidides piše takole:

Ko so prišli v Atene, so le redki našli prebivališča in zatočišča pri prijateljih in sorodnikih. Večina jih je iskala streho v nezazidanih mestnih okrajih, v svetiščih in herojem posvečenih stavbah... Zaradi nujnih trenutnih potreb so uporabili za prebivališča celo Pelazgikon ob vznožju gradu, ki ga je prepovedovala naseliti kletev — kot pravi zadnja vrstica pitjske prerokbe, ki se glasi:

Bolje je, da ostane Pelazgikon prazen —

Zdi se mi, da so te besede pomenile nekaj posebej drugega, kot jih običajno razlagajo. Nesreča ni zadela mesta, ker so kraj protizakonito uporabili za bivanje, temveč je bila vojna kriva, da so se ga poslužili za prebivališča. Te pa prerokba ni omenila.

(Prev. Janez Fašalek, izd. DZS, Ljubljana 1958, str. 99.)

Tukidides je običajno razlago obrnil: ni prišla nesreča zato, ker so se Atenci pregrešili zoper tabu — temveč so prekršili prepoved, ker jih je k temu naglana nesreča. V tem postopku lahko razberemo **topični obrat**: Tukidides namreč ne polemizira s prerokbo, temveč za isto besedilo predlaga razlago, ki se razlikuje od splošnega mnenja.

Mogoče bi bilo seveda reči, da v tem postopku ni posebne umetnosti, saj je Tukidides »pameten za nazaj« — na voljo ima pač »dejstva«, ki ga napeljujejo k drugačni razlagi. Ugovor bi bilo mogoče pobiti že neposredno na njegovi lastni ravni: tudi če bi, dopustimo, Tukidides imel na voljo zgodovinska »dejstva«, je njegov postopek »retoričen« ali topičen prav v tem, da izumi razlago, ki **hkrati** upošteva »dejstva« in **ne** prizadane prerokbe. A pokazati je mogoče še več: Tukidides svoja dejstva **konstruira**; prav lahko bi se namreč prilagodil običajnemu mnenju in zapisal, denimo, takole: »Ker je Arhidamos vdrl v Atiko; in ker je Perikles uporabil novo strategijo; so se prebivalci Atike nagneli v Atene in naselili Pelazgikon. S tem so prekršili prepoved, in zato so jih zadela velike nesreče, ki jih popljuje pričujoče delo.« To bi bila razlaga **lege opinio**: a prav v nasprotju z vse prelahkim vsakdanjim ali poljudnim pojasnjevanjem dogodkov Tukidides proizvaja zgodovino kot vedo. Občo »prazno vero« likvidira na pristno topičen način: prerokbo, ki se nanjo sklicuje, postavi za skupno izhodiščno točko, o kateri ni treba razpravljati, ker je kraj strinjanja; potem pa, izhajajoč **iz tega kraja**, spodbije popularno mnenje. Naposled tako vzpostavi tudi enotnost svojega »predmeta«: pitjsko prerokbo obravnava kot »del zgodovine«, prav kakor poselitev Pelazgikona, Arhidamov vdor in Periklovo strategijo; povezava med »dejstvi« je izdelek zgodovinske analize — analiza ta »dejstva« prav šele vzpostavlja v **zgodovinska** dejstva.

Nekaj britanskih teoretikov televizije se je pred leti odločilo natisniti zbornik kratkih obravnava tamkajšnjih televizijskih mitov.¹ Zgledovanje pri Rolandu Barthesu se jim je zdelo primerno poudariti s posvetilom, kjer so mu pripisali, da je »razumel, da je potrebno, da je kritik ikrat ljubitelj.«

Priznati moramo, da v zvezi s televizijo ne čutimo potrebe, prisojene Barthesu, niti nismo pri njem opazili, da bi bil »razumel« kaj takega. Če do TV že ne moremo biti kratko malo ravnodušni, nas prej navdaja ob njej nelagodje ali rahel odpor. Priti ji do živiga s teorijo — ta pretenzija noče biti v nikakršnem sorazmerju s kritiko — pa naj ta hoče biti do TV konstruktivna ali destruktivna. Rajši smo pozorni do začudenja, kako malo je bilo doslej povedano o televiziji teoretskega: saj slehernik preždi pred televizijsko škatlo ure, dneve, leta (in za teoretika je dandanašnji razumna abstrakcija, če se šteje med slehernike). Zdi se, da ne bi bilo prehudo za začetek pritruditi peresom, ki so dala televiziji packo, češ da poneumlja — mar ni poneumila vsaj tistih, katerih orodje je um, če jih je buljenje v zaslon tolikanj omrtvilo, da ne zmorejo pisati o njej?

Nesorazmerje med učinki televizije — zadenejo vsakogar, zato so banalnost, puhlica — in zamujanje teorije, ki bi najprej morala pojasniti to nesorazmerje, se pravi, lastno odsotnost s svojega mesta, nas nemudoma pripelje v dilemo: ali je v naravi televizije, da se upira teoriji, ali pa je v naravi teorije, da se ji upira televizija. Dilema je kaj neugledna, saj je v naravi teorije, da se najzotrtaje zagrije natančno v tisto, kar se ji najsiloviteje upira. Njeno averzijo do TV bi vsaj po drugi različici morali pojasniti z nasprotnim razlagom — z neznosno lahkostjo, prozornostjo televizije. Mar niso prav liberté, égalité in franterité, s kolikršnimi TV posname vse posnemljivo — in za TV je posnemljivo še zlasti posnemanje samo v svojih številnih vrstah, zato sta odslej posnemanje in posnemanje v razmerju do TV kot posnemanje na naslednjo potenco izenačena po statusu —, zadosten vzrok za ravnodušnost televizije do morebitnega govora teorije o njej?

Kakor Ahil pa ima celo TV šibko točko: razganja jo od radovednosti glede tistega, glede česar je konstitutivno nevedna. Rada bi vedela — kaj hoče gledalec?

Ta radovednost o gledalčevi radovednosti je družinska zadeva, saj je od najzgodnejšega otroštva preganjala že radijsko ustanovo, ki pa je, kot vemo, ves čas obstoja televizije tudi televizijska ustanova.²

Odkar se je radio v tretjem desetletju tega stoletja v ZDA, Združenem kraljestvu in Evropi vzpostavil kot **broadcasting**, radiodifuzija³, se pravi, kot monopol ali oligopol postaj, ki na frekvencah, dodeljenih od države v imenu ljudstva kot redko dobrino, ki mora v principu biti na razpolago nominalnemu in s tem dejanskemu dodeljevalcu frekvenc, oddajajo program, katerega vsebina ni vnaprej da-

na ali definirana, disperznim posameznim sprejemnikom v individualni lasti, je RTV nenehno zmedena od odmevov lastnih sporočil. **Communication research** prihaja iz ZDA, ker so razlogi zanj tam najmočnejši. Način financiranja, kjer konkurirajoče si komercialne postaje in njihove mreže živijo od oglasov, ki jih predvajajo med programom in kjer torej, kot pravijo Američani, TV mreže prodajajo TV publiko kot potencialne konzumente oglaševalcem, pač zahteva boj za čim več gledalcev (kolikor so potencialni konzumenti, od koder seveda sledi, da za »zavest« televizije ne obstaja abstraktni gledalec kot tak, marveč je različne ciljne publike). Način financiranja torej zahteva raziskovanje, kaj si želi gledati čim več gledalcev. Nasproti raziskavam gledanosti v ZDA in kot odziv nanje se je v ZDA — pod vplivom moralistično motiviranih pressure groups — in tudi v deželah, kjer je bila produkcija RTV programa vse od začetka v rokah države, razvil korektiv v obliki zahteve, ki jo je zanimalo isto — kaj hočejo naslovljenci radijskih in kasneje še televizijskih sporočil? — iz nasprotnih nagibov: ne zato, da bi publiki dali, kar si menda želi, temveč zato, da bi ji delili tisto, kar je zanjo v resnici dobro.

Gledanost oddaj je ugotovljiva s preprosto statistiko. Vendar odgovor na nepotešljivo radovednost pošiljalca sporočil, ki trpi, ker je njegov naslovljenec zanj pravzaprav neznanec, ki mu nikoli ne more odgovoriti v njegovem, radiotelevizijskem jeziku, nikoli ne more biti zadovoljiv. S statistiko pridobljena podoba gledalca iz številko o gledalnih navadah ne more biti drugega kot figura, ki se vselej že briše, še preden je zarisana.

Kajti naslovljenec je zadnji, ki bi vedel, česa si želi! Čemu bi sicer ves čas okleval, ali naj sploh pritisne na gumb; čemu bi ves čas pritiskal na napravo, ki ji je ljudska modrost nadela imeni »daljinec« in »črnogorec« in se šel **zapping** od programa do programa, od ene gibljive slike do druge, če ne zato, da bi zvedel, kaj hoče? In ker to, kar hoče od televizije, išče na televiziji s pomočjo televizije, bi se dalo njegovo početje v razmerju do televizije opisati takole: »Hočem, da mi pokažete, kaj hočete, da hočem.« Kadarkoli TV nagovori gledalca sred ulice in ga pobara karkoli, bije v oči, kako se vprašanec čuti dolžan ustreči in povedati prav tisto, za kar se mu zdi, da bi vprašujoča instanca rada slišala iz njegovih ust. Televiziji vrne njeno lastno sporočilo. Ugodje, ki ga televiziji ob tem nemara za hip začutijo, mora vendarle biti nekoliko tesnobno, saj v vnaprej zagotovljeno sozvočje ne morejo in ne smejo verjeti, če naj poslej sploh še kdo kaj hoče od njih. Zato bodo tja ven med neoprijemljivo gledalstvo, ki se jim vedno znova gnete zdrizasto maso, še in še pošiljali vprašalnike, sondaže, ankete z variacijami na eno samo temo: kaj v resnici hočete?

Komunikacijsko raziskovanje RTV se obesi na tisto, kar je stalni in nepojenljivi učinek radiotelevizijskega dispozitiva. Temeljno razmerje med instanco televizije kot oddajnikom in funkcijo gledalca, ki jo (ne glede na zavestne, »realne« in poklicno ideologije televizijscev!) ta dispozitiv določa, saj ga kot gledalca na specifičen način gledanje televizije šele proizvaja, je simbolno razmerje, menjava, v kateri vsaka od obeh strani v komunikaciji daje drugi tisto, česar sama nima — odgovor na vprašanje o želji Drugega.⁴

Če to razmerje poraja z lahkoto zaznavne in celo prav preprosto preštevne učinke, tedaj je le ono samo — ne pa zgolj njegovi učinki — lahko oprjemališče za teorijo. Že mogoče, da je razmerje med TV in gledalcem banalno — a banalnost proizvaja prav ono, to pa je že bolj zanimivo.

OPOMBE

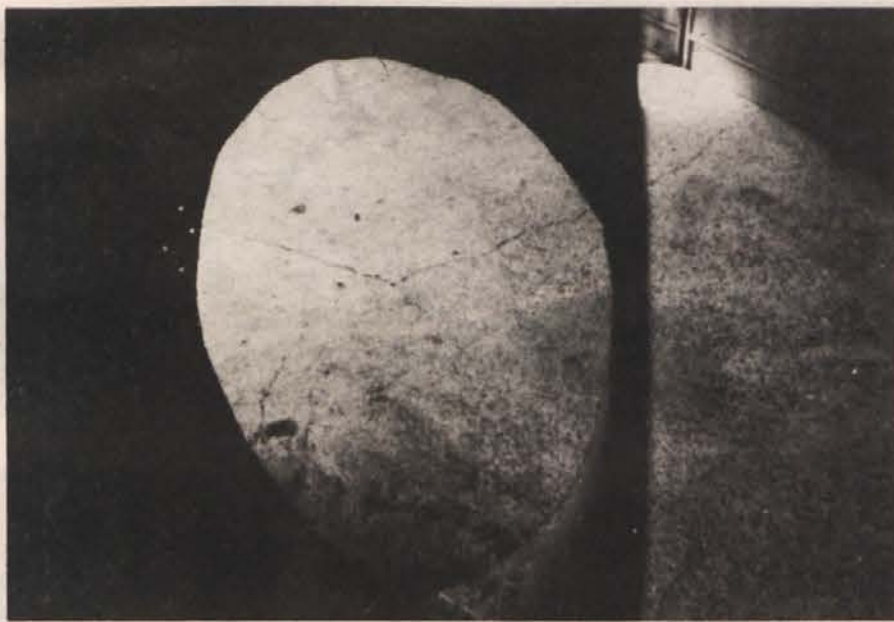
¹ **Television Mythologies: Stars, Shows and Signs**, urednik Len Masterman, London, 1984.

² Najboljši nam znani prikaz zgodovine izumljanja in vpeljave radijske in televizijske tehnologije je prvi del knjige Raymonda Williama **Television: Technology and Cultural Form**, Glasgow, 1974 (2. izdaja iz 1990. leta je nebitveno dopolnil Ederyn Williams). Prvo poglavje je bilo z naslovom »Televizija kot tehnologija in kulturna forma« prevedeno v **Ekranu** 3/4, 1990.

³ Dostopni so nam bili zlasti tle viri podatkov o institucionalnem razvoju (predvsem ameriške in britanske) TV: George Comstock, **Television in America**, Beverly Hills/London, 1980; Robert Metz, **CBS: Reflections in a Bloodshot Eye**, New York, 1975; Hervé Michel, **Télévision en France et dans le monde**, Paris, 1989; Erik Barnouw, **Tube of Plenty. The Evolution of American Television**, New York, 1975. Slednja je skrajšana verzija trilogije, ki velja za standardno zgodovino ameriške televizije, a nam ni bila dostopna. Dostopna nam ni bila niti standardna zgodovina britanske radiotelevizije: Asa Briggs, **History of Broadcasting in the United Kingdom**, 4 zvezki, Oxford, 1961, 1965, 1970, 1978.

⁴ Za **broadcasting** v slovenščini in ustrežnejših prevodov kot radiodifuzija (kadar gre za specifično rabo tehnologije oziroma tehnološki princip delovanja »klasičnega« radia in televizije pred vpeljavo kableske RTV) ali radiotelevizija, RTV (kadar gre za ustanovo, ki oddaja RTV program). Obah rab ni smiselno dialektosko ločevati.

⁵ Glede komunikacije se naslanjamo na spise in seminarje Jacquesa Lacana, zlasti na seminarja I in II, iz katerih je bilo prevedeno nekaj zadevnih odlomkov v **Problemih-Razpravah** v 70. in v začetku 80. let.

MAČKOV ROTOVŽ PLEČNIKOVO PISMO

2. del

Vse kar sem videl na fasadi Mačkovega rotovža, je bilo očito tudi Plečniku. V svojem pismu »Stavitelju rotovža«¹ z dne 3. junija 1914 je to za tistega, ki zna brati gematrični jezik, tudi povedal:

»Stavitelju rotovža!
»Oče Maček, vidiš, podoba tvojega rotovža nisim s seboj po svetu! Ob tri osi si razpostavil čokate štiriogelne kamenite stebre, naložil nanje zborovalnico te dolge ljubljanske vasi in jo z debelim plaščem ogrnil. Niti naš edini monumentalni Wolf ni vedel takih gub namalati, kakršne si ti zarezal v ta plašč. Maček, bodi pozdravljen. Trikrat si delil na počez, trikrat na visoko, potlej pa postavil na pleča tympanon, pa še kakšen! Še petoglati turnček ti je vzrastel v treh delih iz exempla, nakar si se najbrže prekrizal in rekel: »Mi smo mi«. Toliko dolgih in kratkih let so kolotočili kazalci njegovih treh ur in merili tiho skromno Tvojo slavo, možaka? Maček, dokler se ni Bog usmilil v binkoštnem času in dopustil duha nesvetega, kateri je začrnil pero za rek: »Samo posebi nekaj posebnega celi ta naš Maček ni.« Lepo je to, kar dopada, seveda komu. Ne vem, kdo sem, pa korajžo imam povedati, da Te imam rad, ljubi moj Maček. V uteho si mi, kakor mi je redki silni in modri »očak« ali pa mirni izorani duhoven filozof kranjski, filozof z diplomo sivih las in zlatega srca. Maček, Ti si tudi spoznal, kako ima biti eden del s sorodnimi in vsi k celemu ena familija — hudiča, si ti hodil na univerzo? Kdo te je učil proporcij? Stopnice stylobata so že razdrapane, loggia je umazana in zapuščena, v vestibulu smrdi — Maček moj, kaj ne, hvala bogu, to je znamenje, kako so te čislali, kako varovali ljubljancani, preden je bila Centralna komisija, in znamenje, da Te bodo odslej. Bodi zahvaljen, Maček, za stopnišče. Človek, Maček, povej no, Kdo Te je učil, kam si hodil v šolo, kakšna je Tvoja mati, da si zmožl domisliti take pregledne in skozgledne? Dušica ljuba kranjska, tako po široko in malobesedno si se izpovedal na trgu — ne rečem, da si bolj gostobeseden znotraj, vendar si drugačen, mehkeje gledaš, srce ti trepeče dobrote, in še nekaj, razumem Te, če le pokimaš, povej, ali nisi slišal Ti že pred Haydnom tiste melodije, katero mi poznamo pod imenom cesarska? Vraga, saj si živel pred Haydnom menda, ne? Kadar grem čez tole stopnišče, vem, da sem Tvoj sin, oče Maček, Tvoja kri, Tvoje srce. Poštenjak si, oče Maček, možakar, in Ti si, sam Ti. Na očitek, zakaj s tako primitivnim orodjem profilira, rekel mi je v Rimu delavec: »Oh, noi Romani facciamo così!« Bodi zahvaljen, kar Ti govoriš, jaz pa tako — za zgled bodi zahvaljen. Zunaj si povedal tri in tri in tri in amen — znotraj si dal ključ, sam pa držiš luč. — Odpusti nam, ako nas vidiš tako zmedene včasih, vidiš kako hodimo na Dunaj v šole, veš, da se tam kuje denar. Živimo v časih, v katerih malokdaj žena vpraša moža, jeli denar, ki ji ga izroči, tudi čist, v časih, v katerih ne vprašamo, jeli megla ljubljanska vredna sedem milijonov in pa če bo Kranjec bolje videl pri elektriki? Če se nam zdi, rečemo: Mi smo most balkanski, če se nam zdi, rečemo, mi smo nemška kultura, enkrat nas je samo od Tržiča do Kočevja, drugi pot sploh ne. — Zato Te ljubim, Maček, ker držiš tako mirno luč. Ti govoriš: Jaz tako, oni pa govore: Ne, mi pa tako ali pa tako; Bog te ohrani, vsaj Tebe ohrani in Tvojo luč! Jože Maček mlajši.«

Tiste Plečnikove besede, ki so vezane na gematrijo rotovža, bom decifriral, tako da se bo razkrila njihova analogija z Mačkovimi simboli.

Že v datumu Plečnikovega pisma², 3. junija 1914, sta skriti obe najpomembnejši števili, ki simbolizirata Jezusovo in arhitekto ime. Junij je sedmi mesec in datum 3. 7. 1914 se da prebrati takole:

$$3. 7. = 37 = JESOUS,$$

$$19 + 14 = 33 = MAČEK.$$

Obeh imen, skritih v številih 37 in 33, se je Plečnik spomnil še enkrat s stavkom »Zunaj si povedal tri in tri in tri in amen«:

$$3 \text{ in } 3 \text{ in } 3 \text{ pomeni } 333, \text{ ali } 9 \text{ krat } 37.$$

Beseda AMEN velja 33, toliko kot ime MAČEK. Plečnikov stavek »Trikrat si delil na počez, trikrat na visoko...« opisuje po tri odprtine v treh nadstropjih, nakazuje pa tudi modul 33, v katerem je skrit MAČEK.

Plečnikov stavek NE VEM, KDO SEM, PA KORAJŽO IMAM Povedati, DA TE IMAM RAD, LJUBI MOJ MAČEK izpoveduje ljubezen Stavitelju rotovža z besedami, s svojo gematrično vsoto, 581, pa ponavlja ime Plečnikove MIZZI, ki šteje 83: 581 je 7-krat 83.

Na tem mestu moram opozoriti na to, da bo dujnajska gospodična v tem pismu še večkrat nastopi-

la. Ko Plečnik izpoveduje ljubezen Mačku, jo izpoveduje tudi svoji dami. S tem je tudi nakazan moški in ženski princip.

Če napišemo ta stavek v celi obliki, NE VEM, KDO SEM, PA KORAJŽO IMAM Povedati, DA TE IMAM RAD, IZ CELEGA SRCA RAD, LJUBI MOJ MAČEK, pridemo do vsote 713, v kateri se število 23 nahaja 31-krat:

$$713 = 23 \times 31.$$

Število 31 je prafaktor popolnega števila 496.³ Plečnik izpoveduje popolno ljubezen do števila 23, ki mu poseblja Mizzi in Mačka.

Zaključek zgornje izpovedi, LJUBI MOJ MAČEK, ki šteje 125, je obenem podpis JOSEF PLEČNIK, ki velja prav toliko.

Plečnikov stavek, SE PETOGLATI TURNČEK TI JE VZRASTEL V TREH DELIH IZ EXEMPLA, NAKAR SI SE NAJBRŽ PREKRIZAL IN REKEL: »MI SMO MI«, velja 948 ali 4-krat 237. Plečnik se kot vsak zaljubljenec vedno vrača k številu 237, od Zacherlove palače⁴ do svojega groba⁵. Število 237 govori MIZZI, DU BIST MEINE LIEBE.⁶

Plečnik je zasledil tudi Mačkov modularni red in proporcijo: »Maček, ti si tudi spoznal, kako ima biti eden del s sorodnimi in vsi k celemu ena familija — hudiča, si ti hodil na univerzo? Kdo te je učil proporcij?« Modul, ali »del« po Plečnikovo, je na fasadi rotovža viden že v ritmu kamnitih kvadrov v rustiki pritličja in v šivu na vogalih. Da gre za proporcijo zlatega reza, pa je Plečnik nakazal s stavkom »še petoglati turnček je vzrastel«. Pravilni peterokotnik je geometrični vir zlatega reza.

Plečnik ocenjuje, da je Mačkovo proporcioniranje popolno. Ugotovitev MAČEK, TI SI TUDI SPOZNAL, KAKO IMA BITI EDEN DEL S SORODNIMI velja namreč 531, kar je enako vsoti Evklidovih popolnih števil:

$$531 = 1 + 6 + 28 + 496.$$

Plečnikov stavek »... nakar si s enajbrž pokrival in rekel: Mi smo mi«, če ga zapišemo v obliki T MI SMO MI, velja 111, ali 3-krat po 37, kar predstavlja božje ime, skrito v sinonimu 888.

Da je rotovž visok 37 modulov, je Plečnik imel v mislih tudi z naslednjim stavkom: »... povej, ali nisi slišal Ti že pred Haydnom tiste melodije, katero mi poznamo pod imenom cesarska?« Stara K. u. K. himna se začne takole:

GOTT BEWARE, GOTT BESCHUETZE,
UNSERN KAISER, UNSER LAND!

Gematrična vrednost teh dveh verzov znaša 555 ali 15-krat 37.

Parafraza Plečnikovega stavka, »Zato Te ljubim, Maček«, se lahko glasi tudi ZATO TE LJUBIM, MIZ-

ZI, ki šteje 237 prav toliko kot podobna nemška izjava. Lahko pa jo preberemo tudi kot ZATO TE LJUBIM, LJUBLJANA saj velja prav toliko.

Plečnikov stavek, V UTEHO SI MI, KAKOR MI JE REDKI SILNI IN MODRI KRANJSKI OČAK, ALI PA MIRNI IZORANI DUHOVNI FILOZOF KRANJSKI, FILOZOF Z DIPLOMO SIVIH LAS IN ZATEGA SRCA, velja 1443 ali 13-krat 111. V številki 13 sta skrita tako M(aček), kakor tudi M(izzi), v številki 111 pa sam IESOUS.

REDKI SILNI IN MODRI KRANJSKI »OČAK« (ali je to oče Plečnik?) velja 310. Mersenneovo število 31 simbolizira popolnost.

MIRNI IZORANI DUHOVNI FILOZOF KRANJSKI, ki velja 426, je očito brat A. PLEČNIK, ki šteje 71. Andrejevo število 71 se nahaja 6-krat v številu 426. Število 6 je Evklidovo popolno število. Plečnik priznava popolnost tudi bratu Andreju.

Oznaka FILOZOF Z DIPLOMO SIVIH LAS IN ZATEGA SRCA velja 434 ali 14-krat 31 in priznava Mačkovemu številu 14 s številom 31 popolnost. Ta filozof je (brat Janez?) PLEČNIK, ki velja 70. Vsota 434 + 70 znaša 504. Plečnik vé za pomembnost števila 504.

Časa svojega pisanja Plečnik ni označil le z datumom v pismu, ampak po tipični gematrični navadi tudi s tekstom: »Toliko dolgih in kratkih let so kolotočili kazalci njegovih (namreč turnčkovih, op. T. K.) treh ur in merili tiho skromno Tvojo slavo.« Ta časovna uganka se dá rešiti takole:

Pismo je bilo napisano	1914 leta,
rotovž je bil zgrajen	1718 leta,
vmes je minilo že 195 let, zdaj teče	196 leto.
Dolgo leto ⁷ traja	111 let,
Prvo kratko leto traja 2-krat	42 let,
3-krat 7, ali	42 let,
Drugo kratko leto tudi	42 let,
Tri ure so torej odbile skupaj že	195 let.

Plečnikov »hvala Bogu« kaže, da je razbral tudi Mačkovo zahvalo DEO GRATIAS, ki velja 99 ali 3-krat 33.

Plečnik se je podpisal kot JOŽE MAČEK MLAJŠI, kar znese 153, pravtoliko kot njegov podpis ARH. JOŽE PLEČNIK na spomeniku NOB v Trnovem⁸ in njegov epitaf.⁹

Zdaj ko sem razbral Mačkovo in Plečnikovo gematrijo v zvezi s fasado ljubljanskega rotovža, se mi vsiljuje vrsta zaključkov in vprašanj.

Zaključki — ali pa gre za en sam razčlenjen zaključek — so toliko tehtni, da zahtevajo posebno poglavje. Že dolgo pa se zastavlja vprašanje, kako

je mogoče razbrati sporočilo, skrito v številu, oziroma, kakšen smisel ima »šifriranje sporočil, ki jih nihče ne razume«. Poskusil bom odgovoriti tudi na ti dve vprašanji.

Zaključek

Fasada ljubljanskega rotovža prča, da je arhitekt Gregor Maček bil mojster gematrije ter da je obvladal modularno kompozicijo in zlati rez. Plečnik je Mačkova gematrična sporočila razbral in tako so ga prevzela, da se je sklenil z njim pomeriti. Maček se je na fasadi omejil na število 33 in na člene 14, 23, 37, vendar je to že dovolj za sklepanje o njegovi posvečenosti v umetnost arhitekture.¹⁰ V primeri z bogato Plečnikovo gematrijo je Mačkovih sporočil razmeroma malo. Plečnik mu je to oponesel, češ »malobesedno si se izpovedal na trgu, ne rečem, da si bolj gostobeseden znotraj...¹¹ Svoj očitek je podkrepil še s preobilico svojih sporočil, s katerimi je izkazal, da mu je znan pomen števil 33, 14, 23, 37. Kot za šalo je nasul množico lastnih gematričnih idej. V skladu z moškimi in ženskimi principom v številu 23 je postavil ob »možakarja Mačka« še svojo Mizzi, svoje ljubavno pismo je napisal obema naenkrat. Mislim, da Plečniku še na misel ni prišlo, Human ingenuity cannot concoct a cipher which human ingenuity cannot resolve.¹²

Maček je bil, kot je zapisal Dolničar, vir optimaee experientiae, iudicii et industriae.¹³ Vsekakor za Plečnika vreden sotekmovalec.

Z numerologijo zasvojeni in s številom 237 obsedeni Plečnik ni mogel spregledati, kaj je skrito v treh Fibonaccijevih členih, ki oblikujejo rotovž, 14 — 23 — 37. Obe praštevilu v členu 14, 2-krat 7 je 14, dopolnjujeta ostala dva člena takole:

$$23 \text{ in } 7 \text{ se združita v } 237,$$

$$2 \text{ in } 37 \text{ se združita v } 237.$$

Plečnikovo pismo Mačku je razumeti kot gematrično vajo, exercitio ingenii, s katero hoče dvoje. Prvič, prekositi v gematriji samega Mačka in, drugič, svojo zmago pokloniti ljubljani. Plečnik je samega sebe brez dvoma cenil po najstrožjih merilih, vendar njegova »izredno močna samozavest, ki ne prizna sodnika o svojem delu, razen svoje umetniške vesti,«¹⁴ ni bila za javnost. Z besedami se je priložnostno pohvalil kvečjemu materi, da je »najboljši akademik specialke«, toda »to pišem samo za vas, da bodete veseli.«¹⁵ Ni težko razumeti, da za svoj uspeh v kosanju z Mačkom ni potreboval publike, da pa mu je bilo pomembno svoj triumf in slavo svoje Dulcineie gematrično zapisati v večnost.

OPOMBE:

¹Stelè F., Arh. Jože Plečnik v Italiji, Slovenska matica, 1967.

²Poglavje Plečnikovo odujevanje domovini v knjigi Mušič M., Jože Plečnik, Partizanska knjiga, Ljubljana, str. 71–72.

³Cankar I., Tujci, 1901.

⁴Plečnikovi datumi imajo običajno svoj gematrični pomen. Glej: Kurent T., Plečnikov spomenik NOB za Litiijo. — Borec 1, januar 1983; Isti, Sporočilo datuma na Plečnikovem načrtu za nosila na Žalah. — Pripravljeno za mesečnik Tretji dan, 1990.

⁵Mersenneovo število 31 spada k popolnemu Evklidovemu številu 496.

⁶Kurent T., Plečnik in genius loci. — Zbornik LŠA, 1982.

⁷Kurent T., Grobovi Plečnikov: gematrična sporočila. — Nova revija, 75–76, 1988.

⁸Bojim se, da mi razlago števila 237 zamerijo vsi, na levi in na desni. To pomeni, da Plečnika že dojemajo kot idealizirano miško figuro, ki je prosta vsega človeškega.

⁹Če vemo, da sta za Plečnika najpomembnejši imeni IESOUS in MIZZI, potem je iskati dolgo in kratko leto v njunih številih, 111 in 237. (Zavedam se pomanjkanja logike v tem stavku, ampak o tem vprašajte raje Plečnika.)

¹⁰Kurent T., Grobovi Plečnikov: Gematrična sporočila. — Nova revija, 75/76, 1988.

¹¹Kurent T., Simboli in sporočila Plečnikovega spomenika NOB v Trnovem. — Nova revija, VIII, 83/84, 1989.

¹²Kurent T., Grobovi Plečnikov: gematrična sporočila. — Nova revija 75/76, 1988.

¹³Fister ugiba, vendar brez dokazov, da je bil Maček mason, v svoji knjigi Umetnost stavbarstva na Slovenskem, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1986.

¹⁴Nekaj Plečnikovih stavkov in njihovih gematričnih števil se nanaša na Mačkovo gematrijo znotraj zgradbe. O njih tu ne govorim, v tej razpravi me zanima samo fasada rotovža.

¹⁵Edgar Allen Poe, The Gold Bug.

¹⁶Janez Gregor Dolničar, 1655–1719, eden najbolj razgledanih in učenih ljubljancov svojega časa, član številnih italijanskih akademij, ustanovitelj ljubljanske Academie operosorum.

¹⁷Pismo materi 1. maja 1896. Glej Mušič M., Jože Plečnik, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1980, str. 40–41.

¹⁸Mušič M., op. cit., str. 250.

